

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF UKRAINE WITH CONSIDERATION OF EUROPEAN STANDARDS

Тимчак В.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Лошак О.С.,
магістр юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена висвітленню сутності та змісту поняття «освіта» в адміністративно-правовому напрямі. Проаналізовано підходи різних учених до визначення «освіти», а також досліджено появу нового типу освіти – «освіта для сталого розвитку». Автор акцентує увагу на розкритті змісту поняття «освіта для сталого розвитку» в контексті адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: освіта, сталий розвиток, навчання, адміністративно-правове регулювання, самоосвіта, практична діяльність.

Статья посвящена освещению сущности и содержания понятия «образование» в административно-правовом направлении. Проанализированы подходы различных ученых к определению «образования», а также исследовано появление нового типа образования – «образование для устойчивого развития». Автор акцентирует внимание на раскрытии содержания понятия «образование для устойчивого развития» в контексте административно-правового регулирования.

Ключевые слова: образование, устойчивое развитие, обучение, административно-правовое регулирование, самообразование, практическая деятельность.

The article is devoted to the clarification of the essence and content of the concept of “education” in the administrative-legal direction. The approaches of different scholars to the definition of “education” are analyzed, as well as the emergence of a new type of education – “education for sustainable development”. The author focuses on the disclosure of the concept of “education for sustainable development” in the context of administrative-legal regulation.

Key words: education, sustainable development, training, administrative-legal regulation, self-education, practical activity.

Постановка проблеми. Дослідження адміністративно-правового регулювання освітньої діяльності України з урахуванням європейського досвіду, у контексті розвитку ідей сталого розвитку щодо появи нового типу освіти – «освіта для сталого розвитку» (Education for Sustainable Development).

Стан опрацювання. Питання організації та розвитку галузі освіти вивчають наукові установи Національної академії наук України, Національної академії правових наук України, галузеві науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади, а також такі вчені, як: М. Ануфрієв, О. Бандурка, Т. Боголіб, М. Головатий, О. Грішнова, Б. Данилишин, В. Журавський, І. Каленюк, В. Конопльов, В. Кремень, М. Курко, В. Луговий, С. Ніколаєнко, Т. Оболенська, О. Падалка, С. Петков, О. Сидоренко, С. Сірополько, В. Тюріна, О. Федоренко, Т. Фінікова, Р. Шаповал та ін.

Водночас варто визнати, що у вітчизняній юридичній літературі мають місце поки що початкові спроби дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності освіти України з урахуванням європейського досвіду.

Метою статті є подальше теоретичне розроблення сутності адміністративно-правового регулювання освітньої діяльності України з урахуванням європейського досвіду, у контексті розвитку ідей сталого розвитку щодо появи нового типу освіти – «освіта для сталого розвитку» (Education for Sustainable Development).

Виклад основного матеріалу. Важливим чинником, на якому ґрунтується адміністративно-правове регулювання освіти в Україні, що здійснюється державою, є засади, які покладено в основу процесу здобуття особою освіти. Загалом ці засади можна поділити на загальні, які встановлені законодавством та є необхідними і невід’ємними в процесі здобуття освіти, наприклад – демократизм, гуманізм, взаємоповага між націями, і на спеціальні, до яких варто віднести саме адміністративно-правові засади, оскільки здобуття громадянами освіти, неважливо, чи то

загальної середньої, чи то вищої, чи то професійно-технічної, є процесом, який тісно пов’язаний із відносинами держава – громадянин, тобто, простіше кажучи, з адміністративно-правовими відносинами [1].

У Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об’єднаних Націй (далі – ООН) щодо Десятиріччя грамотності було проголошено, що «загальна грамотність, по суті, сама забезпечує можливості для сталого розвитку, миру та демократії».

Якісна освіта є необхідною (але недостатньою) умовою забезпечення сталого розвитку суспільства. За допомогою освіти можна пришпелювати цінності, навчати поведінці та стилю життя, які необхідні для забезпечення сталого майбутнього. Освіта має бути початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку, який буде забезпечувати потреби людства в можливостях втілювати свої уявлення про такий розвиток у реальність. Вона повинна не тільки надавати наукові та технічні знання, а й забезпечувати відповідну мотивацію, пояснювати та здійснювати соціальну підтримку для формування навичок і їх використання.

Отже, універсальний характер ідей сталого розвитку та відповідні міжнародні угоди привели до появи нового типу освіти – «освіта для сталого розвитку» (Education for Sustainable Development), або «освіта в інтересах сталого розвитку» (далі – ОСР). Очевидно, що головна причина появи ОСР – це усвідомлення необхідності змін в освітній парадигмі з метою подальшого сталого розвитку суспільства, економіки та навколишнього середовища [2].

Сталий розвиток – це планетарна стратегія, покликана впроваджуватися на національних і регіональних рівнях, оскільки кожна нація і кожна держава несуть свою частку відповідальності за спільне майбутнє людства.

В Україні поширюється розуміння того, що розбудова ОСР має сприяти становленню нового складу мислення, за якого всі соціально-економічні та соціально-екологічні

процеси й явища мають розглядатися з урахуванням принципів сталості й обережності. Оцінка адміністративно-правового регулювання діяльності України з такої позиції має відображатися у вчинках, соціальних стратегіях і проєктах їх реалізації.

Ст. 3 Закону України «Про вищу освіту» визначила таку державну політику у сфері вищої освіти: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя [3].

15 вересня 2017 р. Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) представив доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР). У доповіді представлені результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку.

ЦСР, яких сьогодні дотримуються всі країни світу, встановлюють власні показники розвитку і включають 17 цілей і 169 конкретних завдань. Перелік ЦСР був офіційно затверджений на засіданнях Генеральної Асамблеї ООН наприкінці вересня 2015 р.

Більш детально варто проаналізувати четверту ціль сталого розвитку, а саме «Якісна освіта», в аспекті національного законодавства.

Глобальні ЦСР якісної освіти які були затверджені 2015 р. на саміті ООН із питань сталого розвитку.

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх, а саме:

4.1. До 2030 р. забезпечити, щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної та якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання. Дане право забезпечується в Україні Конституцією України, де в ст. 53 зазначено, що кожен має право на освіту [4]. Повна загальна середня освіта є обов'язковою, ст. 3 Закону України «Про освіту» визначено, що кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак [3].

4.2. До 2030 р. забезпечити всім дівчаткам і хлопчикам доступ до якісних систем розвитку, догляду та дошкільного навчання дітей молодшого віку, щоб вони були готові до здобуття початкової освіти. Ст. 52 Конституції України визначає, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним, а ст. 4 Закону «Про освіту» передбачено забезпечення права на безоплатну освіту, держава забезпечує безоплатність дошкільної освіти, а також гарантує право на безоплатну освіту для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти. Також варто наголосити на тому, що ст. 9 Закону «Про освіту» визначила такий термін, як «сімейна (домашня) форма здобуття освіти» – це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти [5].

4.3. До 2030 р. забезпечити для всіх жінок і чоловіків рівний доступ до недорогої та якісної професійно-технічної та вищої освіти, зокрема й університетської освіти. Конституційною гарантією є ст. 53 Конституції України, де зазначено, що кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує до-

ступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій і пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Ст. 4 Закону України «Про освіту» вказує на те, що право на безоплатну освіту забезпечується:

– для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти – за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення встановленим законодавством порядком і в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту всіх громадян України, іноземних громадян і осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України;

– для здобувачів позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та післядипломної освіти – у закладах освіти чи інших суб'єктів освітньої діяльності за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів встановленим законодавством порядком;

– для здобувачів вищої освіти – у закладах освіти за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів встановленим законодавством порядком.

Держава гарантує всім громадянам України й іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти.

Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (зокрема й електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників встановленим Кабінетом Міністрів України порядком [5].

Також у ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що кожен має право на вищу освіту.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на конкурсній основі відповідно до стандартів вищої освіти, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету.

4.4. До 2030 р. істотно збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, зокрема й професійно-технічними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю. В Україні також на разі чинний Закон «Про професійно-технічну освіту», який забезпечує громадянам України, а також іноземцям і особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, право на здобуття професійно-технічної освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

4.5. До 2030 р. ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти і забезпечити рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, зокрема, інвалідів, представників корінних народів і дітей, які перебувають в уразливому становищі.

4.6. До 2030 р. забезпечити, щоб всі молоді люди і значна частка дорослого населення як чоловіків, так і жінок, вмели читати, писати і рахувати. Тут можна вказати на ст. 53 Конституції України, яка містить норму, що повна загальна середня освіта є обов'язковою.

4.7. До 2030 р. забезпечити, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, зокрема й шляхом навчання з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури миру та ненасильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття

і вкладу культури в сталий розвиток. Ст. 3 Закону України «Про вищу освіту» визначила, що державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципі сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя.

4.а. Створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби інвалідів і гендерні аспекти, та забезпечити безпечне, вільне від насильства і соціальних бар'єрів і ефективне середовище навчання для всіх. Закон України «Про освіту» передбачив у структурі освіти такі нововведення, як освіта осіб з особливими освітніми потребами. У ст. 19 визначено, що органи державної влади й органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

А також введено таке поняття, як «інклюзивне навчання». Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. Передбачено, що в разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється обов'язково. Заклади освіти зі спеціальними й інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

4.б. До 2020 р. значно збільшити в усьому світі кількість стипендій, які надаються країнам, що розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, малим острівним державам, що розвиваються, й африканським країнам, для здобуття вищої освіти, зокрема й професійно-технічної освіти та навчання з питань інформаційно-комунікаційних технологій, технічні, інженерні та наукові програми, у розвинених країнах та інших країнах, що розвиваються. На даному етапі розвитку освіти Міністерство фінансів та Міністерство освіти сприйняло недоречно дану ціль сталого розвитку освіти, оскільки 2016 р. Верховною Радою України (далі – ВРУ) за поданням КМУ законопроекту № 5130 було вилучено з редакції Закону України «Про вищу освіту» норму, яка забезпечувала, що не менше 75% студентів державного замовлення мали право на отримання стипендій, зараз даний відсоток скорочений до 45% і закріплений тільки постановою Міністерства освіти, а не Законом «Про вищу освіту», що спрощує процедуру зміни даного відсотка в менший бік за бажанням Міністерства фінансів і Міністерства освіти України.

4.с. До 2030 р. значно збільшити кількість кваліфікованих учителів, зокрема й шляхом міжнародного співробітництва в підготовці вчителів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються. Так, ст. 58 Закону «Про освіту» визначила, що на посади педагогічних працівників приймаються особи, фізичний і психічний стан яких дозволяє здійснювати педагогічну діяльність, та які мають освітню та/або професійну кваліфікацію, що відповідає встановленим законодавством, зокрема й професійним стандартом (за наявності), кваліфікаційним вимогам до відповідних посад педагогічних працівників [6].

У доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» за липень 2017 р. наведено результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку України.

Відповідно до даної доповіді, основними цілями якісної освіти було визначено забезпечення доступності якісної шкільної освіти для всіх дітей і підлітків, доступності якісного дошкільного розвитку для всіх дітей, доступності

професійної освіти; підвищення якості вищої освіти та забезпечення її тісного зв'язку з наукою; сприяння формуванню в країні міст освіти та науки; збільшення поширеності серед населення знань і навичок, необхідних для отримання гідної роботи та підприємницької діяльності; ліквідація гендерної нерівності серед шкільних учителів; створення в школах сучасних умов навчання, зокрема й інклюзивного, на основі інноваційних підходів.

Розглядаючи питання адміністративно-правового регулювання діяльності освіти України з урахуванням європейського досвіду, варто звернути особливу увагу на створення нормативно-правової бази розвитку в Україні ОСР, передусім варто враховувати, що концепція ОСР ще перебуває на стадії формування та базується на таких загальних принципах (ЮНЕСКО. 2003 р.):

- загальності та безперервності освіти;
- міждисциплінарного підходу;
- взаємодії викладача й учня, навчання за допомогою досвіду та творчості.

Основою ОСР є загальність навчання, всебічна підтримка державою та суспільством, суміщення навчання з вихованням, а також інтеграція досягнень усіх сучасних галузей знань.

Згідно з документами ЮНЕСКО, основними компонентами ОСР можна вважати: освіту (навчання); підготовку та перепідготовку кадрів; напрацювання навичок; формування системи цінностей і виховання; інформування та просвіту населення.

Водночас особливу увагу варто приділяти завданням сталого розвитку, що має сприяти:

- розумінню поняття сталості розвитку в соціальному, економічному й екологічному аспектах;
- поліпшенню якості життя;
- зниженню ризиків.

Політики та практики в галузі освіти, державні органи та неурядові організації, з урахуванням європейського досвіду, підкреслюють такі головні принципи ОСР:

- єдність загальної, професійної, екологічної, економічної та соціальної освіти;
- спадкоємність програм різних рівнів («вертикальні зв'язки»);
- взаємозв'язок з іншими програмами та програмами одного рівня («горизонтальні зв'язки»);
- адаптивність;
- врахування місцевих особливостей;
- різноманітність форм і методів;
- зв'язок із практичною діяльністю.

Відповідно до викладеного розуміння ОСР як складника національної системи освіти загалом, розглянемо інституціональні засади української системи освіти.

Основні напрями державної політики в контексті адміністративно-правового регулювання діяльності освіти України визначені:

- Конституцією України (1996 р.) та Законом України «Про освіту» (2017 р.); низкою законів про окремі сектори освіти, зокрема, «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про позашкільну освіту» (2000 р.), «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.); постановами Кабінету Міністрів України, які визначають окремі механізми реалізації державної політики в галузі освіти, зокрема, «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (1998 р.), «Про розроблення державних стандартів вищої освіти» (1998 р.) та ін.

Згідно із зазначеними законодавчими актами, освіта є найважливішим складником суспільного, економічного життя країни, необхідною умовою її стабільного розвитку. Без якісної освіти неможливий вступ держави в майбутнє, потрібна підготовка громадян до життя й праці в демократичному суспільстві, яке швидко змінюється і висуває дедалі зростаючі вимоги до рівня освіченості, вихованості

молодого покоління. Загальноосвітні й національні тенденції у сфері освіти визначають освіту як ключ до подолання бідності, запоруку громадянського миру та стрижень стратегії розвитку держави.

Ці положення є вихідними в реформуванні української освіти, здійсненні тих змін, які відповідають новим соціально-економічним і політичним реаліям розвитку нашої держави. Сьогодні практикується багато підходів до визначення інфраструктури та змістового наповнення освітньої галузі. Визначальною передумовою її розвитку залишається законодавче забезпечення.

Відповідно до Закону України «Про освіту», структура української системи освіти охоплює дошкільну освіту, повну загальну та середню освіту, позашкільну освіту; спеціалізовану освіту, професійну (професійно-технічну) освіту, фахову передвищу освіту, вищу освіту, освіту дорослих, зокрема й післядипломну.

Метою державної політики щодо розвитку освіти є створення належних умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних і готових ефективно навчатися впродовж життя, оберігати і примножувати цінності національної культури і громадського суспільства, сприяти розвитку і зміцненню України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, рівноправного члена європейської та світової спільноти.

Головною метою вдосконалення системи освіти є створення механізму стабільного її розвитку, забезпечення відповідності швидкозмінним вимогам ХХІ ст., соціальним і економічним потребам розвитку країни, запитам особистості, суспільства, держави.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішити такі пріоритетні завдання:

- створити умови для особистого розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України;
- забезпечити рівні можливості для здобуття повноцінної освіти, розвивати систему неперервної освіти впродовж життя;
- постійно оновлювати зміст освіти відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технологічних досягнень;
- сформувати ефективні механізми залучення і використання ресурсів держави на потреби освіти;
- підвищити професіоналізм і соціальний статус педагогічних працівників, надати належну суспільну і державну підтримку їхній праці;

- інтегрувати освіту і науку, розробити і запровадити нові педагогічні технології, інформатизувати освіту;
- розвинути ринок освітніх послуг та індустрії навчальних засобів і обладнання;
- інтегрувати українську освіту до європейського і світового освітнього простору.

Основними пріоритетами на сучасному етапі є:

- європейський рівень якості й доступності освіти;
- духовні орієнтири освіти;
- демократизація в освіті;
- підвищення соціального статусу педагогів;
- розвиток суспільства на основі нових знань [2].

Варто наголосити на тому, що повноцінна діяльність освітніх закладів України можлива лише за їх співпраці з навчальними закладами закордонних країн. Адже тільки в такий спосіб можна інтегруватися у світовий освітній простір і повноправно користуватися здобутками на ниві освіти й науки. Для України європейська інтеграція в галузі освіти є стратегічним завданням державної політики, що вже офіційно визначила українська влада з кінця 1990-х рр. У сучасному світі освітня діяльність є стимулом новітніх інтеграційних тенденцій.

Необхідно підкреслити, що можливість здобуття освіти в іншій країні є складовою частиною інтернаціоналізації відносин між країнами та людьми. Здобуття освіти в інших регіонах і країнах стало своєрідною відповіддю молодих людей на розуміння ними глобальних питань, проявом їхньої зацікавленості в підготовці себе до життя та роботи у взаємозалежному світі.

Міжнародна співпраця у сфері освітньої діяльності сприяє розвитку тих радикальних змін, які відбуваються в міжнародному співтоваристві за останні десятиріччя: глобалізації професійних знань, інтернаціоналізації процесів освіти, демократизації та підвищенню автономії навчальних закладів, диверсифікації навчальних програм, технологізації процесів освіти [7, с. 306].

Висновки. Варто наголосити на тому, що освіта має бути початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку, який буде забезпечувати потреби людства в можливостях перетворення своєї яви про сталий розвиток у реальність. Вона не тільки повинна надавати наукові та технічні знання, а й забезпечувати відповідну мотивацію, служити поясненням і здійснювати соціальну підтримку для формування навичок та їх використання. Ключовим завданням освіти у ХХІ ст. є розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Селюков В.С. Адміністративно-правове забезпечення освітніх процесів в Україні для внутрішньо переміщених осіб / В.С. Селюков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/Admin/Downloads/K1mT2SvqV-n6GXkmUaC0boQ2apbxlZU.pdf>.
2. Освіта для сталого розвитку : національна доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvitku_nacional4na_dopovid4_skorochoeno.
3. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР, станом на 30 вересня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia>.
7. Шаповал Р.В. Адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності в Україні : дис. ... д. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.В. Шаповал. – Харків, 2011. – 372 с.